

Nationalekonomisk Forening

afholdt sit femte Møde d. 13de Marts 1873.

Professor Frederiksen, der ledede Forhandlingerne, foreslog paa Bestyrelsens Vegne som ny Medlemmer: Professor Drachmann, Assessor Bregendahl, Kand. polit. Müllen, Kand. polit. Hennings og Forfatteren Goldschmidt, hvilket enstemmig vedtoges.

Aftenens Forhandlingsæmne indledes af Bureauchef V. Falbe-Hansen, hvis Foredrag findes trykt foran S. 273-95. Den derpaa følgende Diskussion aabnedes af

Gross. Ballin, der mente, at Falbe-Hansen ikke havde betragtet Sagens praktiske Side. Han troede ikke, at Udvandringen vilde faa Arbejdslønnen til at stige, da den vilde blive opvejet af Indvandringen. Navnlig strømmede en Mængde Svenskere herind.

Falbe-Hansen havde ikke ventet, at Angrebet var blevet rettet paa dette Punkt. Han troede ikke, at Indvandringen vilde opveje Udvandringen. Hvad særlig Indvandringen af Svenskerne angik, saa overvurderede man sikkert dennes Betydning. Den sidste Folketælling 1870 havde vist, at der i Alt kun fandtes omtrent 15,000 Svenskere her i Landet.

Expeditionsekretær Michaelsen paastod, at man kun var gaaet let hen over det Allervigtigste, om Udvandringen skulde overlades til sig selv eller ej. Spørgsmaalet var, om Staten skulde fremme Udvandringen. Tidligere havde man navnlig udvandret af religiøse Grunde; nu var det af materielle Motiver. Er det Statens Pligt — som det utvivlsomt er dens Ret — ved at fremme Udvandringen at danne en Modvægt mod den sociale Bevægelse? Har man ikke her et Middel mod det sociale Onde? Ogsaa vi havde en social Bevægelse, om den end var af en noget anden Natur end i andre Lande. Landproletariatet var hos os den farlige Side.

Efter at Falbe-Hansen havde bemærket om de transatlantiske Kommunikationsmidlers Udvikling, at den snarere maatte anses som en Følge af end som en Aarsag til Udvandringen, og efter at han herom havde udvexlet et Par Replikker med Michaelsen, udtalte Prof. Frederiksen sin Samstemning

med Falbe-Hansen. Denne havde dog undladt at omtale flere Nationers — saaledes Slavernes — Kolonisation og han havde kun omtalt Udvandringen til Amerika; men man maatte tage Avstralien og Afrika med. Amerika var vel fordelagtigst for de lavere Klasser; men Avstralien var at foretrække for andre Sanfunds-klasser, navnlig for Folk, der havde nogen Kapital. Til de gode Sider ved Udvandringen, som vare blevne anførte af Falbe-Hansen, vilde Taleren føje den Omstændighed, at Udvandringen i enhver Henseende fremmede Udviklingen her hjemme; den gjorde Alt livligere og bragte det sociale Blod til at cirkulere raskere. Fremfor Alt borttager den Elementer, der ikke ere komne paa deres rette Plads. Dens Indflydelse paa Arbejdslønnen var ikke saa ringe; thi for det Første vandrer der ikke saa mange ind som ud, og dernæst var det andre Kræfter, der kom ind end dem, der gik ud. Forøvrigt var Indvandringen fra Sverig for Øjeblikket næsten helt standset. Lønnen var nemlig stegen stærkere i Sverig end her — her kun 20 pCt., der næsten 50 pCt. —, og saaledes var Opfordringen for Svenskerne til at udvandre til os nu borte. Falbe-Hansens Bemærkning om at Folkeforøgelsen kun gjaldt de lavere Klasser, havde forbavset Taleren, og han udbad sig nøjere Oplysning om dette Punkt. Michaelsen havde rejst Spørgsmaal om, hvad Staten skulde gjøre. Taleren saa ikke, at her var Andet for Staten at gjøre, end hvad Falbe-Hansen havde foreslaaet. Han mente ikke, at Staten burde betale Overrejsen.

Michaelsen mente, at det var Statens Pligt at fremme Udvandringen. Denne havde hidtil kun været til den ny Verdens Fordel. Men den burde ordnes saaledes, at den kunde blive et Middel mod det sociale Onde.

Administrator Moldenhawer mente, at Staten kunde gjøre Gavn, idet den hindrede dem i at udvandre, som man kunde ønske at beholde, navnlig derved at visse uheldige Forhold som Fæstetvungen paa Gaardene og Fæstelovgivningen om Husene ændredes.

Frederiksen undrede sig over Michaelsens Paastand, at Udvandringen kun havde været til Fordel for den ny Verden. Den havde dog været et Middel mod Hungersdøden i Irland,

som Kartoffernes Misvæxt bevirkede; ogsaa Forholdene i England viste, hvor nyttig Udvandringen havde været ogsaa for den gamle Verden. Var der Noget, som var karakteristisk for vor Tid, saa var det den Kjendsgjerning, at Forholdene i de ny Lande øve Indflydelse paa de gamle. For Taleren existerede der ikke ét socialt Spørgsmaal, men mange forskjellige; Udtrykket «det sociale Spørgsmaal» var kun en Talemaade.

Falbe-Hansen indrømmede Frederiksen, at Forholdene i Avstralien, særlig i Queensland, vare ret heldige for visse Samfundsklasser. For de rent simple Arbejdere og for Kapitalister var her Lejlighed. Han havde særlig omtalt Amerika, fordi næsten alle danske Udvandrere gik dertil. Taleren var afgjort imod Statskolonier; de lykkedes næsten aldrig. De Oplysninger, han havde givet om Folkeformerelsen vare uddragne af Folketællingslisterne.

Michaelsen: Statskolonier lykkedes dog i Oldtiden (Munterhed). Ja, det var da ogsaa Mennesker! —

Efter at Forhandlingerne havde været afbrudt ved Aftensmaaltidet, gjenoptog Formanden dem, idet han opfordrede Bureauchef Falbe-Hansen til at oplæse de af ham foreslaaede Resolutioner.

Falbe-Hansen oplæste da følgende Forslag:

Den nationaløkonomiske Forening udtaler som sin Anskuelse, at Udvandring saa vel i nationaløkonomisk som social Henseende maa anses som et Gode navnlig under de nuværende Samfundsforhold.

Kand. Shaw fraraadede at vedtage Resolutioner.

Folketingsmand Grev Holstein-Ledreborg udtalte sig i et længere Foredrag om Socialismen. Der kunde Intet udrettes mod det sociale Onde ved at give Folk et Par Daler. Der maatte radikalere Midler til. Hvis Resolutionen skulde vedtages for at modarbejde Soaialismen, vilde han stemme imod den; men kom den frem med en anden Motivering, kunde han stemme for den. Der var opstaaet et Misforhold, som hviler paa Samfundets Samvittighed; der maa gjøres Noget for at rette herpaa. Det maa gjøres Arbejderne mulig at føre

en økonomisk taalelig Tilværelse. Staten maa derfor træde til for at rette paa tidligere begaaede Fejl.

Etatsraad, Bankdirektør Levy udbad sig Oplysning om, hvorledes Staten skulde løse Opgaven lige over for dem, der ikke vilde udvandre.

Dr. phil. Høffding imødegik Grev Holstein, i hvis Foredrag han fandt Inkonsekvenser. I sit Foredrags første Halvdel havde Grev Holstein givet den ironisk Fortvivlede, i den sidste Halvdel havde han ladet Forstanden tale med. Derimod var han enig med ham i, at der her var en Uretfærdighed at gjøre Bod for. Med disse Præmisses vilde ogsaa han stemme for Resolutionen.

Frederiksen havde fundet Uklarhed i Grev Holsteins Slutningsbemærkninger. Det var ham ikke klart, hvad Holstein ønskede naaet. Holstein vilde gaa videre end Falbe-Hansen; men hvortil vilde dette føre?

Direktør Bing mente, at det vigtigste Punkt i hele Sagen var forblevet uberørt; han var lige saa klog nu som før. Dels kostede det Penge at sende Arbejderen bort. Dels var Forholdet mellem Arbejds løn og Kapitalrente ikke blevet undersøgt.

Grev Holstein imødegik Høffding. Han var for Socialismen, hvis denne kunde ske uden Retskrænkelse; men han mente, at Retskrænkelse var en nødvendig Del af Begrebet Socialisme. Det, det kom an paa, var at forandre hele Samfundstænke maaden. Dette var imidlertid vanskeligt.

Michaelsen: Intet Fremskridt er sket uden Retskrænkelser. Den positive Ret er jo overhovedet kun de herskende Klassers Interesser udtrykt i Lovsform.

Professor Scharling hævdede, at det ikke havde været Falbe-Hansens Mening at fastslaa Forholdet mellem Socialisme og Udvandring, men derimod at fastslaa, at denne ikke var noget Onde. Taleren indrømmede, at Falbe-Hansens Oplysninger havde bidraget til at faa Vægtskaalen til at helde til Fordel for Udvandring. Dog var han mod Vedtagelsen af Resolutionerne, der kunde misforstaas. Han foretrak, at Falbe-Hansen opfordredes til at referere sit Foredrag in extenso i Tidsskriftet.

Gr. Holstein og Dr. Høffding udvexlede et Par Bemærkninger om deres Opfattelse af Socialismen.

Frederiksen forstod Bings Udtalelser i dennes Egenskab af Mathematiker. Havde han derimod beskæftiget sig meget med Økonomi, vilde han se, at den matematiske Methode ikke egnede sig herfor. Særlig var Bings Bemærkninger uretfærdige lige over for Falbe-Hansen, der jo kun havde foreslaaet saadanne enkelte Arbejders Overførsel, der ikke egnede sig for de hjemlige Forhold.

Statsrevisor Gad sluttede sig til Scharling. Han havde vel ikke været tilstede fra Mødets Begyndelse; men efter hvad han havde hørt, troede ogsaa han, at Falbe-Hansen burde opfordres til at lade sit Foredrag trykke i Tidsskriftet. Han var bestemt mod Resolutionerne, selv uden Hensyn til, hvorledes de lød. Han mente, at man hverken iaften eller overhovedet burde indlade sig paa at vedtage Resolutioner, der ikke havde foreligget i nogen Tid, for at Medlemmerne kunde lænke over dem og stille Ændringsforslag.

Bing hævdede lige over for Frederiksen, at den matematiske Methode særdeles godt egnede sig for Økonomien. Jevons havde for ikke længe siden udgivet en Bog, hvor for en Del Økonomien var behandlet efter den matematiske Methode, og at dømme herefter kunde man vente sig noget ganske Overordentligt. Ogsaa Bastiat havde paapeget det Urimelige i at sende Arbejdere bort med Kapital; saa kunde man jo lige saa godt beholde Arbejderen. Falbe-Hansen havde sammenlignet Udvandringen som Middel til at bringe Arbejdslønnen i Vejret med en mindre Forøgelse af Befolkningen (Frankrig). For Taleren syntes det dog billigere, at Arbejderne ikke kom til Verden, end at de først opdrages og sendtes bort, naar de egentlig bleve produktive.

Falbe-Hansen mente, at Bing gjorde sig skyldig i en Misforstaaelse. Vilde man undersøge Spørgsmaalet om Udvandringens Indflydelse paa Arbejdslønnen, maatte man gaa tilbage til Værdilæren; man maatte begynde helt forfra. Hans Mening med Resolutionerne, havde kun været at faa en passende Afslutning paa Forhandlingerne.

Bing, Michaelsen og Frederiksen replicerede.

Falbe-Hansen: Økonomerne ere ikke i Stand til mathe-

matisk nøjagtigt at angive, hvormeget Arbejdslønnen vil stige ved Udvandringen; men at den maa stige er vist. Statistiken viser det jo ogsaa. Selv Bing maa indrømme dette.

Bing forlangte Oplysninger om Arbejdslønnens Forhold til Kapitalrenten.

Falbe-Hansen bemærkede, at der ikke var noget umiddelbart Forhold mellem Arbejdslønnen og Kapitalrenten.

Frederiksen føjede hertil, at der var andre Faktorer end Arbejdsløn og Kapitalrente, der maatte tages i Betragtning. — Han opfordrede sluttelig Falbe-Hansen til at tage Resolutionerne tilbage. Alle vare jo dog i det Væsentlige enige med ham, men mente kun, at Resolutionernes Vedtagelse ikke var tilraadelig.

Falbe-Hansen tog da Resolutionerne tilbage.

Næste Møde afholdtes d. 3dje April 1873.

Forhandlingerne lededes af Professor Fredriksen, der paa Bestyrelsens Vegne foreslog Optagelsen af følgende ny Medlemmer: Kand. jur. Hansen, Kand. polit. Reck, Kand. jur. Vogel Jørgensen, Kand. jur. F. Salomon, Godsejer Winkel, hvilket enstemmig vedtoges uden Forhandling.

Aftenens Forhandlingsæmne var: «Hvilken Indflydelse vil Gjennemførelsen af den skandinaviske Møntkonvention udøve paa Seddelcirkulationen i Danmark.»

Kand. polit. Tiemroth, der indledede Forhandlingerne, begyndte med den Bemærkning, at Spørgsmaalet ikke alene theoretisk, men ogsaa praktisk havde en meget stor Betydning. Han vilde imidlertid kun berøre nogle Hovedpunkter, og kun give det første Bidrag til Spørgsmaalets Besvarelse. I Følge den ny Møntlov vilde vi faa Guldstykker til en Værdi af omtr. 5 og 10 Rdl. Hvorvidt vilde disse nu kunne blive farlige for vore Banksedler? For de store Sedler paa 50 og 100 Rdl. var der Intel at frygte. Spørgsmaalet var kun om de smaa paa 5, 10 og 20 Rdl. kunde sættes ud af Cirkulation. Legalt kunde det naturligvis ske, men faktisk var det tvivlsomt. I

Begyndelsen vilde det muligvis blive Tilfældet, saalænge Guldstykkerne vare noget Nyt, og Folk havde Lyst til at komme i Besiddelse af dem. I Længden, derimod, vilde det næppe ske; thi vi vare vante til Sedlerne, og den Misstemning, der paa det nationalekonomiske Møde gjorde sig gjældende mod Sedler skrev sig kun fra ældre Folk, hvis Hukommelse rakte 40 Aar tilbage. En saadan Misstemning fandtes derimod ikke hos de Yngre; og disse havde baade høstet Nytte af de Ældres Erfaringer, og kunde betragte Sagen mere uhildet. Bestemmelsen om Sliddet af Mønterne vilde ogsaa stille Sedlerne heldigere. Hvorledes skulde man kunne bedømme, om Mønten var slidt for meget? Paa Sedler derimod gjorde Sliddet Intet. Derhos vilde Sedlerne altid være et billigere Omsætningsmiddel end det dyre Guld. — Et Spørgsmaal, der havde stor Interesse var følgende: Vilde de svenske og norske Sedler komme i større Omløb under den ny Ordning? Ja, thi Overgangen til et fælles nordisk Møntsystem turde maaske til Dels hæve Nationalbankens Monopol! Svenske Banker vilde nok kunne faa deres Sedler i Omløb her. I Tyskland saa man mange Banker opstaa paa smaa ubekjendte Steder, som ved Hjælp af Filialer fik deres Sedler i Omløb. Saaledes turde der maaske Intet være til Hinder for, at et dansk Bankinstitut, f. Ex. Landmandsbanken, satte sig i Forbindelse med et svensk og bragte dettes Sedler i Omløb. Der var heller ikke noget Ondt heri. Der blev rigtignok paa det nationalekonomiske Møde sagt saa meget mod de smaa Sedler, at man maatte tro, at de vare det største Onde. De havde kun havt én Forsvarer, Prof. Frederiksen, og ham var der bleven rettet de stærkeste Beskyldninger imod. Man havde sagt, at han vilde have, at alle Landets Papirmøller skulde sættes i Gang for at lave Sedler, at hele Omsætningen, hvis det stod til ham, vilde blive besørget af Sedler lige ned til den mindste paalydende Værdi. Sedlerne skulde naturligvis kun gaa saa langt ned, at det ikke var billigere at have Skillemønt. Angriberne af de smaa Sedler havde henvist til Frankrigs Exempel; de havde sagt, at naar Frankrig ikke var bukket under for den Ulykke, der var overgaaet det, saa skyldtes det de gode Cirkula-

tionsforhold; havde Frankrig derimod kun havt Papir i Omløb, vilde det ikke kunne have staaet imod. Taleren vilde hertil kun bemærke: hvis en Mand i 1869 havde talt om Muligheden af, at Frankrig kunde komme til at udrede 5 Milliarder, hvad vilde man saa have sagt om saadan en Paastand? Hensynet til Faren for Handelskriser var ganske vist vigtigere; men man oversaa det aarlige Tab, man vilde lide ved ikke at have en stor Seddelcirkulation. Taleren sluttede med at udtale den Overbevisning, at Sedlerne vanskelig vilde lade sig fortrænge.

Kand. polit. Nathansen henlede Opmærksomheden paa Sedlernes Formaat. Hvis de beholdt deres nuværende store Omfang med den hvide Rand, som man jo endog klippede af, vilde de være saa ubekvemme, at man sikkert vilde foretrække Guldstykkerne.

Etatsraad, Bankdirektør Levy havde hørt saa meget Mærkeligt i Aften, at han var bleven aldeles konfunderet. Han bad Indlederen først klare for sig selv, hvad han forstod ved Sedler.

Tiemroth forstod indløselige Sedler, omtrent som vor Nationalbanks, om ikke netop saaledes funderet.

Levy: Indlederen forstod altsaa: tilstrækkeligt funderede Sedler. Nu vidste vi altsaa, hvad man havde at holde sig til! I Talerens Øjne kunde Sedlerne ikke være for stærkt funderede. Derimod havde det mindre Betydning, om Funderingen var i Barrer eller i Mønt. At se norske og svenske Sedler hos os var jo ikke noget Nyt; men de betragtedes rigtignok kun som en Handelsvare, og saaledes vilde det ogsaa vedblive. Han troede ikke, at Møntkonventionen vilde fordrive Sedlerne. Bestemmelsen i Konventionen, om at Mønterne ikke skulde modtages, naar Sliddet overskred 2 pCt, var laant fra England, og den var af en saadan Beskaffenhed, at man skulde tro, at denne Bestemmelses Forfattere havde været lutter Bankdirektører. Var man altid nødt til at gaa med en Vægtskaal i Lommen for at undersøge om Møntens Slid var for stort, saa var det ligefrem at sætte et Mistillidsstempel paa Mønten. Det var Statens Pligt at indestaa for Mønterne uden Hensyn til det naturlige Slid. Dette vilde gjøre, at Mønterne nok vilde trænge

ned i Befolkningen, og maaske erstatte nogle Sedler. Var det nu et Tab, at det er Mønter og ikke Sedler, der cirkulere? Fra et rent økonomisk Standpunkt betragtet var det ligegyldigt. Den danske Nationalbank havde, som bekjendt, Lov til at udstede 24 Millioner Sedler, for hvilke den kun behøvede at have $10\frac{1}{2}$ Mill. i Metal; for hvad den udsteder udover de 24 Mill., skulde den derimod have fuld Beholdning: 1 Rdl. for hver Rdl. Seddel, den udstedte. Banken havde nu over 32 Mill. i Omløb, altsaa, foruden de $10\frac{1}{2}$ Mill., en Beholdning paa over 8 Millioner. Men nu var det dog ligegyldigt, om disse 8 Mill. i Metal vare i Cirkulation eller henlaa i Bankens Kjældere: Rentetabet var dog det samme. — Taleren oplyste dernæst, at det slet ikke var saa billigt at fabrikere mindre Sedler. En Seddel kunde kun cirkulere omtrent 2 Aar. Ja, det kostede vist en lille Smule mere at fabrikere 5-Dalersedler end Guldstykker. Var der imidlertid en stor Tilbøjelighed hos Befolkningen for 5- og 10-Dalersedler, saa burde de dog beholdes. Finansministeren havde jo ogsaa lovet, at 5-Dalersedlerne ikke skulde blive inddragne. En saadan Forkjærlighed for smaa Sedler fra en Regerings Side, hørte til Sjældenhederne. Hvad saa smaa Sedler som 1- og 2-Kroner angik, hvad Nytte havde man saa af dem? Folketinget sagde, at de vare nødvendige i Overgangstiden, — men hvorfor? Taleren havde grublet herover mangan en søvnløs Nat, men uden at fatte Grunden. Naar Sølv falder i Pris, var der ingen Grund til at sende dette Metal bort; men hvorledes skulde, paa den anden Side, Sølv kunne fortrænge Gullet? Banken var jo ophørt med at købe Sølv til en fast Pris, og Regeringen vilde selvfølgelig efter Konventionens Vedtagelse ikke tilstede Udmøntning af Sølv-mønter efter den gamle Møntfod. Nej, her var hverken Fare for at Sølv skulde trænge ind eller for at det skulde forsvinde i Overgangsperioden. Naar vi altsaa beholde vore Sølv-mønter, hvad var der da i Vejen for, at vi fremdeles kunde benytte dem i Overgangstiden; de vilde kun faa andre Navne. Det var paa det nationalekonomiske Møde første Gang, at Taleren havde hørt, at smaa Sedler vare noget saa Fordelagtigt. Imidlertid havde han dog aldrig hørt Folk beklage sig over

vore Tremarkstykker eller Sølvdalere. Ved de smaa Sedler var der derimod stor Fare for Forfalskning. I Sverig ligesom i Preussen var der ofte falske Sedler, og det var altid de mindste Værdier der eftergjordes. I Amerika, Italien og Østrig havde man en Masse forfalskede Sedler, saa det ligefrem var farligt for disse Lande at indløse Sedlerne. Det havde overalt vist sig, at Fristelsen til Forfalskning navnlig var stor ved de smaa Sedler; det var derfor en stor Ulykke for Befolkningen at have dem. Det store Format var det sikreste; det lille forhindrede Tydelighed og lettede i det Hele Forfalskning. I England og Frankrig brugte man aldrig lille Format. Ruslands Sedler vare endnu større end vore. Kun Amerika, Østrig, Italien og Sverig brugte lille Format, og det kun for Sedler af ringe Værdi. Møntreformen vilde i Begyndelsen ikke øve nogen Indflydelse paa Cirkulationsmassen. For Banken var det i det Hele et temmeligt ligegyldigt Spørgsmaal.

Prof. Frederiksen troede heller ikke, at Møntkonventionen vilde formindske Seddeleirkulationen. Folk vilde snarere foretrække Sedler, da Guld mindre end Sølv egnede sig for Almuen. Svenske og norske Sedler vilde sikkert komme til at gaa her. I Skaane saa man jo, hvorledes Sedler fra Hernösandbank kunde cirkulere der, og naar det var Tilfældet, maatte man dog antage, at skaanske Sedler saa meget lettere maatte kunne cirkulere i Kjøbenhavn, der dog laa Skaane meget nærmere end Hernösand. Taleren havde selv tidligere sat en Masse danske Sedler i Omløb i Sverig uden at støde paa nogen Vanskelighed. Nu vægrede man sig ved at modtage danske Sedler, fordi Kursforskjellen havde forandret sig. Ganske de samme Forhold vilde vise sig her. Naar Kursforskjellen faldt bort — og det var jo netop et af de Goder, Møntkonventionen maatte fremkalde — vilde svenske Sedler gaa her. Nationalbankens Monopol vilde sikkert høre op; men den vilde ikke lide noget Tab herved, da den jo kunde sende sine Sedler ind i Sverig. Seddeleirkulationen var utvivlsom billigere end Metalcirkulationen. Tabet ved ulykkelige Tilfælde var meget stort, og Metallet laa sikrere hos Banken end hos Private. Rentetabet var ogsaa utvivlsomt. Levy var Exempel paa, hvorledes Embedsstilling gjorde konservativ; han

gik ud fra, at Nationalbanken var det Eneste i Verden. Imidlertid var Nationalbankens Fundering dog aabenbart forkastelig; den var efter saa konservative og saa strenge Grundsætninger, at det kunde siges at den stred mod ethvert Bankprincip (Levy: Det er vor Lykke!) Ja, Levy var nu bleven saa konservativ, at han betragtede den tilfældige Efterligning af forældede engelske Forhold som en Lykke! Netop naar Cirkulationen burde forøges, saa kunde Nationalbanken det jo ikke! Det var en Selvmodsigelse at have en Fundering, der ikke maatte røres. Det eneste Gode ved den engelske Bankakt var, at den kunde suspenderes! Ikke engang den strenge hollandske Bank var saa stærkt funderet som vor. Sedlerne skulde vel være godt funderede, men i Sverig vare de det tilstrækkelig godt. Han betragtede det svenske Privalbanksystem som et Gode, om det end var kjættersk at have en saadan Mening. Ved Udviklingen kunde andre Kreditmidler vel indtage Sedlernes Plads, men dog kun til Dels. Under Overgangen var det ganske vist ønskeligt at have mindre Sedler: det vilde lette den. De mindre Sedler vare, trods Levys Paastand, bekvemmere end Sølv. Ved større Udbetalinger var det ikke bekvemt at slæbe paa store Poser Sølv. Paa det nationaløkonomiske Møde havde Levy henvist til Grønlændernes Exempel; men dette kunde der dog ikke tillægges stor Betydning. Levys Udtalelser havde været Stemningsudtalelser. Forholdene i Amerika vare dog ikke slet saa gale, som skildret af Levy. Den vigtigste Indvending mod de smaa Sedler var paa det nationaløkonomiske Møde kommen fra Professor Broch, der havde henvist til det Farlige i en Centralisation af Gullet; men han havde uheldigvis ikke nøjere udviklet sin Tanke. Levy havde ogsaa nu henvist til Erfaringen, men kun til Erfaringerne om Forfalskning, og dette var dog et mindre vigtigt Hensyn.

Konferentsraad David fandt det foreliggende Spørgsmaal meget interessant og særlig for ham havde det stor Interesse. Man var imidlertid kommet ind paa alt Andet end det virkelige Spørgsmaal. Man havde talt om Sedlernes Fundering, om deres Format osv., i det Hele om Ting, der laa langt borte. Det, der skulde ses paa, var Spørgsmaalet om den lovlig be-

staaende Tilstand. Hang ikke Femdalersedlerne nøje sammen med Nationalbankens Historie og Væsen? Skulde virkelig Bankens Monopol være forbi! Nej, det gik ikke saa strengt til som Præsten prædikede. Han kunde derfor med en vis Lige-gyldighed høre paa den Paastand. Danske Sedler kunde vel gaa i Sverig, men ikke svenske i Danmark, og Forandringen af dette Forhold var vanskelig. Frederiksen havde beskyldt Levy for at fremsætte Stemningsudtalelser; imidlertid var det, Frederiksen havde anført, dog ikke Erfaringssætninger, men nok snarere Stemningssætninger. Taleren var en bestemt Mod-stander af smaa Sedler, og det ikke blot, fordi han havde oplevet de Ulykker, de havde forvoldt os, men ogsaa, fordi han havde set de samme Ulykker i andre Lande. Lige over for Nathansen maatte han bemærke, at Sedlernes Format ikke havde nogen Indflydelse paa deres Cirkulation. Vore Sedler vare forøvrigt heller ikke de største, man havde. Overalt i Udlandet vilde man høre Klage over de smaa Sedler. I Tidens Længde vilde man heller ikke her finde sig tilfreds med dem. Spørgsmaal af Vigtighed vare: hvilke ere Grundene til den stigende Seddelcirkulation? og vil Guldets Indførelse ikke være betydningsløs lige over for disse Grunde? 1867—69 havde Seddelcirkulationen kun beløbet 26—27 Millioner, derimod 1871 31 Mill., nu over 32. Guldmonternes Indflydelse vilde være forsvindende herimod. Taleren sluttede med at opfordre Medlemmerne til at holde sig til Sagen, og ikke, som et vist politisk Parti, se bort fra den faktiske Udvikling og de lovlige bestaaende Tilstande.

Dispachør Wessely: Det, der havde bevæget ham til at tage Ordet, var Tiemroths Udtalelser om de Gamle, der havde oplevet de Ulykker, Sedlerne havde forvoldt høs os. Man kunde dog ikke bebrejde de Ældre, at de vare blevne ængstelige efter at have gjort saadanne Erfaringer. Med Hensyn til de smaa Sedler vilde han spørge om, hvorledes det vilde se ud under ekstraordinære Forhold. Vi havde jo i disse Dage oplevet en «run» paa et Pengeinstitut. Der behøvedes næppe saa meget for at faa ukyndige Folk til at tro, at nu gik Banken fallit. Hvorledes vilde det saa gaa med de smaa Sedler?

Hvad den engelske Bankakt angik, saa var den dog ikke saa uheldig, som Frederiksen troede. Man var der gaaet ud fra, at den mindste Seddelcirkulation var en vis Størrelse, og at den ikke kunde falde derunder. Dette Princip var rigtigt, om end Ansættelsen var for lav; men det var bedre, at Banken var for stærkt end for svagt funderet.

Nathansen vendte tilbage til Spørgsmaalet om Forfalskningerne. —

Efter at Forhandlingerne havde været afbrudte ved Aftensmaaltidet, udtalte

Levy at han haabede altid at være konservativ i Bankanliggender. Det var særlig nødvendig i Seddel- og Pengevæsenet. Hele Samfundet berørtes heraf i endnu stærkere Grad end af alt Andet. Forøvrigt var han nu ikke mere konservativ end han før havde været; thi han havde aldrig ment, at vore Sedler vare for stærkt funderede. Det var særdeles heldigt, at Rigsdagen havde forandret Bestemmelsen om, at Mønterne skulde ophøre at være lovligt Betalingsmiddel lige over for Statskassen, naar Sliddet oversteg 2 pCt. Man maatte yde den Tak for den sunde Sans, den saaledes havde havt. I Engfand klipede man dog de for stærkt slidte Mønter over; her havde der derimod ikke været paatænkt nogen Bestemmelse herom, og Følgen vilde derfor have været, at man vilde søgt at prakke sin Nabo de undervægtige Mønter paa. Stemningens Tryk i Sverig og Norge vilde nok gjøre, at man der kom til samme Resultat, om ikke strax, saa senere. Da Taleren ikke kunde være enig med David i, at Diskussionen burde holdes inden for ganske snævre Grænser, vilde han kortelig omtale Forholdene i England. Det havde undret ham at høre Frederiksen, der ellers altid viste hen til England, i Aften lade sine Venner Englænderne i Stikken. Meningen med den i England nedsatte Kommission var kun at undersøge, om Banken ikke under vanskelige Forhold kunde komme til Hjælp, og om Bankakten ikke i dette Øjemed turde suspenderes, og om endelig Regeringen — ikke Parlamentet — burde have Ret hertil. Man burde vel skjelne mellem Bankens Administration og Sedlernes Fundering; thi det var to aldeles forskellige Spørgsmaal.

Det engelske Samfund var udsat for jævnlige Rystelser, fordi det var blevet Vane at have Alt hos sin banker. Enhver skyr at have Mønt, da man jo er udsat for at faa den klippet over; det er det, i Forbindelse med den Omstændighed, at den mindste Note lyder paa 5 L. St., der har bragt checks i saa stor Anvendelse. En lovbunden Bestemmelse om Funderingen var nødvendig; thi Taleren kjendte ingen Mand, til hvem man turde overlade ubetinget Frihed. I andre Lande havde man lige saa stærk Fundering som hos os, saaledes i England, Sverig, Holland, og faktisk om ikke legalt vare de belgiske og preussiske Sedler lige saa stærkt funderede. Fra en vis Sum af kunde der kun være Tale om enten at fundere Daler for Daler eller at have et Brøkforhold. (Frederiksen: Amerikansk System! Diskonto!) Diskonto! Hvad var Meningen hermed! Man kunde jo lige saa godt fundere paa hvilket som helst Handelsvarer! (Munterhed). Ja i Amerika var der ganske vist en Slags Diskontofundering; men Sedlerne vare jo ikke indløselige der. Nej, her var kun Valg mellem hel eller Brøkfundering; men denne var under vanskelige Forhold særdeles uheldig.

Folketingsmand Bajer glædede sig ved at høre den Interesse, hvormed Levy havde fulgt Møntsagen i Rigsdagen; han var jo endog vidende om Ytringer, der skulde være faldne i Møntudvalget. Taleren omtalte derpaa nøjere Venstres Forhold til Møntsagen.

Levy benægtede at kjende Andet til Møntsagens Behandling i Rigsdagen, end hvad der var at læse i Rigsdagstidenden.

Bankdirektør Bech: Guldmønterne vilde vistnok faa de smaa Sedler til at gaa ud af Cirkulationen. Dette vilde være uheldigt. Alt burde gjøres for at at bevare de smaa Sedler; thi naar vi engang kom bort fra den ene monopoliserede Bank og fik flere Banker, da vilde det væsentligt komme an paa de smaa Sedler. Levy havde sagt, at Møntreformen ikke vilde øve nogen Indflydelse paa Banken, der jo havde over for 32 Mill. Rdl. Sedler i Cirkulation. Han maatte dog gøre opmærksom paa, at de 32 Millioner vare stærkere funderede end de 24; thi Forholdet 32 til 18 $\frac{1}{2}$ var en større Fundering end

24 til 10¹/₂. Levy, der holdt saa stærkt paa den bestaaende Fundering, maatte dog indrømme, at naar vi kom ned under 24, vilde Funderingen være mindre stærk.

Tiemroth: To Talere havde ment, at de smaa Sedler vilde være farlige under ekstraordinære Forhold, og man havde henvist til den «run» paa «Bikuben», der nylig havde fundet Sted. Men man maatte ikke overse, at en Bikubebog ikke var noget Omsætningsmiddel. Bank-enquête'n viste tvært imod, at de smaa Sedler vare de sikreste.

Levy bemærkede, at Enhver kunde gaa op i Banken og forlange, hvad Slags Sedler han vilde. Det var det, Taleren forstod ved Seddelfrihed! Han forstod ikke Bechs Bemærkning om, at de 24 Mill. Sedler vare mindre godt funderede end de 32. De vare tvært imod lige saa godt funderede, da de jo vare mere nødvendige for Omsætningen. Han vilde endnu anføre en Grund mod de smaa Sedler; man vilde maaske finde den urimelig, men den var dog ikke greben ganske ud af Luften: det var vore uheldige klimatiske Forhold. Det var ikke ualmindeligt, at Folk holdt deres Penge skjult i Kakkelovnsrørene. Det var ikke saa meget sjældent, at der kom forbrændte Sedler til Indløsning i Banken! Det var navnlig paa Landet ikke ualmindeligt at gemme Sedlerne i Kakkelovnsrørene.

Frederiksen: Svenske Sedler vilde lige saa godt kunne gaa her som danske i Sverig. Levy havde sammenblandet de amerikanske uindløselige Statssedler med private Banksedler. Han (Levy) havde ogsaa misforstaaet Talerens Bemærkning om Diskontoen. Banken skulde ikke, som Levy havde opfattet, betale med Vexler, men den skulde forhøje eller nedsætte Diskontoen. Levy havde beklaget Checksystemet; Taleren ansaa det derimod for meget ønskeligt og for at være at foretrække fremfor Sparekasseinstitutionen, uagtet ogsaa den var meget god.

Levy ansaa det for uheldigt at de to københavnske Sparekasser havde udviklet sig saaledes som de havde, da der her var opsamlet en Kapital paa omtr. 20 Mill. saa godt som betalbar paa Anfordring. Sparekasseinstitutionen var her gaaet

over til at blive væsentligt det Samme som Checksystemet i England. Kun var det lidt mindre bekvemt. — En Diskontoforhøjelse kunde have sin Betydning i store Samfund som England; anderledes her. I England kunde en stærk Diskontoforhøjelse hidkalde betydelige Kapitaler; i vort lille Samfund vilde den maaske snarere jage dem bort, i alt Fald vilde den da kun kunne hidkalde de mindre betydende norske og svenske Kapitaler. Naturligvis burde Diskontoen ikke være stationær; Banken maatte af Hensyn til sig selv variere den; men det var kun smaa Forandringer som fra 4 til 5 pCt. og ikke store, som til 7 eller 8 pCt., der passede for vore Forhold. Suspendering af vor Bankakt, om man turde bruge dette Ord passede ikke her (Frederiksen: 1857!). Ja, 1857 var et sort Punkt; men hvad der var styrtet sammen den Gang, havde kun været det, der var raadent. Vor Bankakt havde ikke blot den Gang, men ogsaa i Krigsaarene 1848—50 og de sørgelige Krigsaar 1863—64, ligesom ogsaa under den østerrigske og franske Krig staaet sin Prøve; — hvorfor da røkke ved den? Taleren var glad over at have syslet med nationaløkonomiske Studier; men Theorien holdt dog ikke altid Stik; til den Erkjendelse var han kommen efter at være kommen i en praktisk Virksomhed. Han maatte gjentage, hvad han alt tidligere havde ytret her, at det netop i statsøkonomiske Spørgsmaal kom an paa nøje at overveje, hvor vidt Økonomiens almindelige Regeler holdt Stik i hvert enkelt konkret Tilfælde.

Frederiksen hævdede lige over for Levy Theoriens Betydning og Diskontoforandringens Indflydelse ogsaa hos os.

Nathanson gjorde opmærksom paa, at Sparekasserne havde trukket Penge frem, der indtil da havde henligget unyttet.

Da Tiden var langt fremrykket, sluttede Formanden Forhandlingerne. Næste Møde fastsattes til anden Torsdag i September. Til Forhandlingsæmne bestemtes foreløbig: Forholdet mellem Arbejdsløn og Kapitalrente; men Bestyrelsen forbeholdt sig nærmere at formulere det efter Aftale med Dr. phil. Julius Petersen, hvem man vilde anmode om at indlede Forhandlingerne.